

Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
JULIANE KOKOTT
föredraget den 14 februari 2019¹

Mål C-58/18

Michel Schyns
mot
Belfius Banque SA

(begäran om förhandsavgörande från Justice de Paix du canton de Visé (Belgien))

”Begäran om förhandsavgörande – Konsumentskydd – Direktiv 2008/48/EG – Skyldigheter före avtals ingående – Kreditgivares skyldighet att undersöka vilken typ av kredit och vilket kreditbelopp som är lämpligast med beaktande av konsumentens ekonomiska förutsättningar vid avtals ingående och syftet med krediten – Kreditgivares skyldighet att avstå från att ingå avtal, om det finns anledning att anta att konsumenten inte kommer att kunna fullgöra sina skyldigheter enligt kreditavtalet”

I. Inledning

1. I denna begäran om förhandsavgörande har domstolen anmodats att tolka direktiv 2008/48 om konsumentkreditavtal.² Domstolen anmodas i huvudsak att klargöra förhållandet mellan kreditgivares olika skyldigheter före avtals ingående. Räckvidden av skyldigheten att ge förklaringar innan avtal ingås enligt artikel 5.6 i direktiv 2008/48 ska utredas samt huruvida bedömningen av konsumentens kreditvärdighet som föreskrivs i artikel 8 i direktiv 2008/48 kan vara av betydelse för avtalets ingående.

2. De tolkningsfrågor som den belgiska domstolen i första instans har ställt måste prövas mot bakgrund av den ”[målinriktade] fullständig[a] harmonisering”,³ som eftersträvas med direktiv 2008/48. Slutligen inställer sig också frågan i vilken utsträckning en sådan harmonisering utgör hinder för strängare nationella bestämmelser, även om sådana bestämmelser kan erbjuda ett effektivt konsumentskydd mot förhastade eller dåligt underbyggda beslut att ta ett lån och således uppfylla en av de huvudsakliga målsättningarna med direktiv 2008/48. Denna fråga visar än en gång⁴ på en konflikt mellan, å ena sidan, den höga nivå av konsumentskydd som eftersträvas med direktiv 2008/48⁵ och, å andra sidan, målet att fullborda den inre marknaden genom att minska fragmenteringen av lagstiftningen.⁶

1 Originalspråk: tyska.

2 Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG (EUT L 133, 2008, s. 66).

3 Se skäl 9 i direktiv 2008/48. Avseende detta begrepp, se allmänt Steennot R., ”Case Volksbank România: Limits off the full harmonization approach of the Consumer Credit Directive”, *Revue européenne de droit de la consommation* 2013, s. 87 med vidare hänvisningar.

4 Se särskilt dom av den 9 november 2016, Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842), och förslag till avgörande av generaladvokat Sharpston (EU:C:2016:431, punkt 2).

5 Se skäl 9. Tillämpningen av en hög konsumentskyddsnivå följer redan av valet av artikel 95 EG (nu artikel 114 FEUF) som rättslig grund för direktiv 2008/48.

6 Se skälen 4, 6, 7 och 9.

II. Tillämpliga bestämmelser

A. Unionsrätt

3. Såsom framgår av artikel 1 i direktiv 2008/48 är syftet med detta direktiv att harmonisera vissa aspekter av medlemsstaternas lagar och andra författningar om kreditavtal för konsumenter.

4. Artikel 5 i direktiv 2008/48 avser förhandsinformation. Artikel 5.6 har följande lydelse:

”Medlemsstaterna ska se till att kreditgivare och eventuella kreditförmedlare ger de förklaringar som konsumenterna behöver, så att konsumenterna kan ta ställning till huruvida det föreslagna kreditavtalet passar deras behov och ekonomiska situation, exempelvis genom att för konsumenterna förklara den förhandsinformation som ska ges enligt punkt 1, de föreslagna produkternas huvudsakliga egenskaper och de särskilda effekter dessa kan ha för konsumenterna, inbegripet konsekvenserna av utebliven betalning från konsumentens sida. Medlemsstaterna får avgöra hur, i vilken omfattning och av vem detta bistånd ska ges beroende på de omständigheter under vilka kreditavtalet erbjuds, till vem det erbjuds och den typ av kredit som erbjuds.”

5. Artikel 8.1 i direktiv 2008/48 medför en skyldighet för kreditgivare att bedöma konsumentens kreditvärdighet innan ett avtal ingås och har följande lydelse:

”Medlemsstaterna ska säkerställa att kreditgivaren innan kreditavtalet ingås gör en bedömning av konsumentens kreditvärdighet, på grundval av tillräckliga uppgifter som i förekommande fall erhållits från konsumenten och, när så är nödvändigt, på grundval av sökning i relevant databas. Medlemsstater vars lagstiftning kräver att kreditgivare måste göra en bedömning av konsumentens kreditvärdighet på grundval av en sökning i relevant databas får bibehålla det kravet.”

6. Vad gäller det eftersträlvade målet om harmonisering föreskriver artikel 22.1 i direktiv 2008/48 följande:

”I den mån detta direktiv innehåller harmoniserade bestämmelser får medlemsstaterna inte behålla eller införa andra bestämmelser i sin nationella lagstiftning som skiljer sig från vad som fastställs i detta direktiv.”

7. Slutligen anges i artikel 23 i direktiv 2008/48 att medlemsstaterna ska fastställa bestämmelser om sanktioner som ska tillämpas vid överträdelse av de nationella bestämmelser som antas enligt detta direktiv och vidta alla åtgärder som krävs för att säkerställa att de genomförs. De sanktioner som föreskrivs ska vara effektiva, proportionerliga och avskräckande.

B. Nationell lagstiftning

8. Rådets direktiv 87/102/EEG av den 22 december 1986 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om konsumentkrediter⁷ införlivades med den belgiska lagstiftningen genom lagen om konsumentkrediter och dess genomförandebestämmelser.⁸ Direktiv 2008/48 har införlivats genom en ändring av denna lag.⁹ Genom lag av den 19 april 2014 (*Moniteur belge* av den 28 maj 2014, s. 41686, tysk språkversion offentliggjord i *Moniteur belge* av den 10 januari 2017) upphävdes slutligen konsumentkreditlagen och dess bestämmelser överfördes till lagen om handelsrätt med verkan från och med den 1 april 2015.

9. Artikel 10 i konsumentkreditlagen gällde, i samband med att konsumentens kreditvärdighet ska bedömas, ”den exakta och fullständiga information [som ska erhållas från konsumenterna] ... som [kreditgivaren eller kreditförmedlaren] anse[r] vara nödvändig för att bedöma deras ekonomiska förutsättningar och återbetalningsförmåga, samt under alla omständigheter deras aktuella finansiella åtaganden”.¹⁰

10. Artikel 11 fjärde stycket första punkten i konsumentkreditlagen, i den lydelse som var tillämplig vid tidpunkten för omständigheterna i målet,¹¹ hade följande lydelse:

”Kreditgivare och eventuella kreditförmedlare lämnar de förklaringar som konsumenterna behöver, så att konsumenterna kan ta ställning till huruvida det föreslagna kreditavtalet passar deras behov och ekonomiska situation, exempelvis genom att för konsumenterna förklara den förhandsinformation som ska ges enligt första stycket, de föreslagna produkternas huvudsakliga egenskaper och de särskilda effekter dessa kan ha för konsumenterna, inbegripet konsekvenserna av utebliven betalning från konsumentens sida.”

11. Artikel 15 första och andra stycket i konsumentkreditlagen, i den lydelse som var tillämplig vid tidpunkten för omständigheterna i målet,¹² hade följande lydelse:

”1. Kreditgivare och kreditförmedlare är skyldiga att, med avseende på kreditavtal som de vanligtvis erbjuder eller förmedlar, undersöka vilken typ av kredit och vilket kreditbelopp som är mest lämpliga med beaktande av konsumentens ekonomiska förutsättningar vid avtalets ingående och syftet med krediten.

2. Kreditgivaren får endast ingå kreditavtal för det fall att denne, med beaktande av de uppgifter kreditgivaren förfogar över eller bör förfoga över, bland annat genom den undersökning som ska ske enligt artikel 9 i lag av den 10 augusti 2001 om centralregister för krediter till enskilda, och med stöd av de upplysningar som avses i artikel 10, skäligen kan anse att konsumenten kommer att kunna fullgöra de skyldigheter som följer av kreditavtalet.”

⁷ EGT L 42, 1987, s. 48).

⁸ Lag av den 12 juni 1991/1991 (*Moniteur belge* av den 9 juli 1991, s. 15203), ändrad genom lag av den 7 januari 2001 (*Moniteur belge* av den 25 januari 2001, s. 2101) och lag av den 24 mars 2003 (*Moniteur belge* av den 2 maj 2003, s. 23749) (nedan kallad konsumentkreditlagen).

⁹ Lag av den 13 juni 2010 om ändring av lag av den 12 juni 1991 om konsumentkrediter (*Moniteur belge* av den 21 juni 2010, s. 38338, tysk språkversion offentliggjord i *Moniteur belge* av den 31 maj 2011), senast ändrad genom lag av den 27 november 2012 (*Moniteur belge* av den 30 november 2012, s. 76567).

¹⁰ Artikel 10 i dess lydelse enligt lag av den 24 mars 2003. Bestämmelsen kodifierades och trädde i kraft den 1 april 2015 som artikel VII 69 första stycket i lagen om ekonomisk rätt.

¹¹ Artikel 11 fjärde stycket i lag av den 12 juni 1991, i dess lydelse enligt lag av den 13 juni 2010.

¹² Artikel 15 första stycket i lag av den 12 juni 1991, i dess lydelse enligt lag av den 13 juni 2010. Bestämmelsen kodifierades och trädde i kraft den 1 april 2015 som artikel VII 75 i lagen om ekonomisk rätt.

Artikel 15 andra stycket i konsumentkreditlagen härrör från artikel 15 i lag av den 12 juni 1991, i dess lydelse enligt lag av den 10 augusti 2001 och ändrad genom lag av den 24 mars 2003. Bestämmelsen kodifierades och trädde i kraft efter vissa ändringar den 1 april 2015 som artikel VII 77.2 första stycket i lagen om handelsrätt.

12. Artikel 19 första och andra stycket i konsumentkreditlagen¹³ har följande lydelse:

”Om den finansierade varan eller tjänsten nämns i kreditavtalet eller om kreditgivaren betalar kreditbeloppet direkt till säljaren eller tjänsteleverantören ska konsumentens skyldigheter börja gälla först när varan levereras eller tjänsten tillhandahålls. Vad gäller försäljning eller tillhandahållande av tjänst vars fullgörande sker successivt ska konsumentens skyldigheter börja gälla när varan börjar levereras eller tjänsten börjar tillhandahållas och slutar när leveransen eller tillhandahållande av tjänsten avbryts, såvida inte konsumenten själv ska erhålla kreditbeloppet och kreditgivaren inte vet vem säljaren eller tjänsteleverantören är.

Kreditbeloppet får överlämnas till säljaren eller tjänsteleverantören först efter det att kreditgivaren har underrättats om att varan har levererats eller tjänsten tillhandahållits.”

III. Bakgrund och förfarandet i målet vid den nationella domstolen

13. I ett avtal som ingicks med Michel Schyns den 8 maj 2012 åtog sig SPRL HOME VISION (nedan kallat Home Vision) att installera en solcellsanläggning till ett pris av 40 002 euro.¹⁴ Home Vision åtog sig vidare att överta de månatliga delbetalningarna av lånet på 622,41 euro mot överlåtelsen av de gröna certifikaten som beviljats avseende anläggningen för en period på 10 år. Närmare uppgifter om lånet framgår inte av begäran om förhandsavgörande.

14. Det pris som de hade kommit överens om fakturerades den 10 maj 2012. Den 22 maj 2012 beviljade SA DEXIA BANQUE BELGIQUE i egenskap av rättslig företrädare för BELFIUS BANQUE (nedan kallad Belfius Banque) Michel Schyns ett lån, som betecknades som ”Eco-Crédit Habitation”, på 40 002 euro med en löptid på 120 månader, att återbetalas genom månatliga delbetalningar på 427,72 euro. Lånebeloppet utbetalades till Michel Schyns som sedan överförde beloppet till Home Vision.

15. Den solcellsanläggning som de hade kommit överens om installerades dock aldrig och den finansiering som avsågs i avtalet av den 8 maj 2012 utnyttjades inte. Den 5 december 2013 försattes Home Vision i konkurs.

16. Efter att Michel Schyns månatligen i mer än fyra år hade avbetalat lånet enligt avtalet av den 22 maj 2012, väckte han den 21 december 2016 talan mot kreditgivaren och begärde att avtalet skulle sägas upp med anledning av Belfius Banks försummelse och att han skulle befrias från all återbetalningsskyldighet. Den 15 maj 2017 ansökte han, utöver ersättning för kostnader, om att det skulle slås fast att kreditavtalet av den 22 maj 2012 var ogiltigt och att han sedan december 2016 var befriad från all återbetalningsskyldighet. Belfius Banque har bestritt dessa yrkanden och anförde i andra hand att en fråga skulle ställas till EU-domstolen med begäran om förhandsavgörande.

¹³ Lag av den 12 juni 1991, i dess lydelse enligt lag av den 13 juni 2010. Bestämmelsen kodifierades och trädde i kraft den 1 april 2015 som artikel VII 91 i lagen om handelsrätt.

¹⁴ Av handlingarna i det nationella målet som ingetts av den hänskjutande domstolen till EU-domstolen framgår att avtalet som ingicks med Home Vision avsåg en installation av två solcellsanläggningar, en i Belgien och en i Italien. Beslutet om hänskjutande innehåller emellertid inte några sådana konstateranden.

IV. Begäran om förhandsavgörande och förfarandet vid domstolen

17. Genom beslut av den 22 januari 2018 som inkom den 30 januari 2018 har Justice de Paix du canton de Visé (Belgien) enligt artikel 267 FEUF ställt följande tolkningsfrågor till domstolen:

1. a. Utgör artikel 5.6 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal, såvida denna bestämmelse syftar till att säkerställa att konsumenten kan bedöma huruvida det föreslagna kreditavtalet passar dennes behov och ekonomiska situation, hinder mot artikel 15 första stycket i konsumentkreditlagen (upphävd och ersatt av artikel VII.75 i lagen om handelsrätt), med hänsyn till att denna bestämmelse föreskriver att kreditgivare och kreditförmedlare är skyldiga att, med avseende på kreditavtal som de vanligtvis erbjuder eller förmedlar, undersöka vilken typ av kredit och vilket kreditbelopp som är mest lämpliga med beaktande av konsumentens ekonomiska förutsättningar vid avtalets ingående och syftet med krediten, då denna bestämmelse medför en allmän skyldighet – som inte framgår av ovannämnda direktiv – för kreditgivaren eller kreditförmedlaren att undersöka vilken kredit som är mest lämplig för konsumenten?
- b. Utgör artikel 5.6 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal, då denna bestämmelse syftar till att säkerställa att konsumenten kan bedöma huruvida det föreslagna kreditavtalet passar dennes behov och ekonomiska situation, hinder mot artikel 15 andra stycket i konsumentkreditlagen (upphävd och för närvarande ersatt av artikel VII.77.2 första stycket i lagen om handelsrätt), enligt vilken kreditgivaren endast får ingå kreditavtal för det fall att denne, med beaktande av de uppgifter kreditgivaren förfogar över eller bör förfoga över, bland annat genom den undersökning som ska ske enligt artikel 9 i lag av den 10 augusti 2001 om centralregister för krediter till enskilda, och med stöd av de upplysningar som avses i artikel 10, rimligen kan anse att konsumenten kommer att kunna fullgöra de skyldigheter som följer av kreditavtalet, eftersom denna bestämmelse innebär att kreditgivaren själv, i stället för konsumenten, måste avgöra huruvida det är lämpligt att ingå ett eventuellt kreditavtal?
2. För det fall att den första frågan ska besvaras nekande, ska Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal tolkas så, att det alltid ankommer på kreditgivaren och kreditförmedlaren, i stället för konsumenten, att bedöma huruvida det är lämpligt att ingå ett eventuellt kreditavtal?

18. I målet om förhandsavgörande vid domstolen har Belfius Banque, som är svarande i det nationella målet, Konungariket Belgien och Europeiska kommissionen inkommit med skriftliga yttranden. Samma parter var också representerade vid den muntliga förhandlingen den 28 november 2018.

V. Huruvida begäran om förhandsavgörande kan upptas till prövning

19. De mycket begränsade skälen till begäran om förhandsavgörande föranleder, med hänsyn till kraven på innehållet enligt artikel 94 i domstolens rättegångsregler, tvivel angående huruvida begäran om förhandsavgörande kan upptas till prövning.

20. Enligt fast rättspraxis kan domstolen, när den inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den, avvisa en tolkningsfråga från en nationell domstol.¹⁵ Eftersom det är nödvändigt att komma fram till en tolkning av unionsrätten som är användbar för den nationella domstolen, krävs det att den nationella domstolen klargör den faktiska och rättsliga bakgrunden till de frågor som ställs, eller att den åtminstone förklarar de faktiska omständigheter som ligger till grund för dessa frågor.¹⁶

21. Vidare följer av fast rättspraxis att de uppgifter som lämnas i begäran om förhandsavgörande inte bara ska göra det möjligt för domstolen att lämna användbara svar, utan att också ge såväl medlemsstaternas regeringar som andra berörda parter möjlighet att avge yttranden i enlighet med artikel 23 i stadgan för Europeiska unionens domstol. Det ankommer på domstolen att se till att denna möjlighet finns, varvid det ska beaktas att det enligt denna artikel endast är begäran om förhandsavgörande som delges de berörda parterna, till vilken en översättning till varje medlemsstats officiella språk finns bifogad och inte de handlingar i det nationella målet som den hänskjutande domstolen eventuellt överlämnat till domstolen.¹⁷

22. I förevarande fall kan det dock konstateras att den hänskjutande domstolen har begränsat sig till att endast kortfattat beskriva omständigheterna¹⁸ och har hänvisat till ett fåtal nationella bestämmelser. I beslutet om hänskjutande återges endast de två första styckena i artikel 15 samt utdrag ur artikel 10 i konsumentkreditlagen. De skyldigheter som åläggs kreditgivare enligt dessa bestämmelser ger upphov till tolkningssvårigheter hos den hänskjutande domstolen med hänsyn till artikel 5.6 i direktiv 2008/48.

23. Det har inte klargjorts att artikel 5.6 i direktiv 2008/48 bokstavstroget införlivades med belgisk rätt i artikel 11 fjärde stycket i konsumentkreditlagen, vilket även den belgiska regeringen påpekat. Det har inte hänvisats till nationella bestämmelser om kombinerade kreditavtal, närmare bestämt artikel 19 i denna lag, trots att kärandens förstahandsyrkande i det nationella målet grundar sig på dem. Dessutom har det inte redogjorts för de rättsföljder som föreskrivs i nationell rätt vid överträdelse av skyldigheter enligt artikel 15 första och andra stycket.¹⁹ Därigenom förlorar man möjligheten att identifiera sambandet mellan det faktum att kreditgivaren potentiellt inte har fullgjort sina skyldigheter och kärandens yrkanden i det nationella målet.

24. Under dessa omständigheter kan man undra om domstolen förfogar över tillräckliga uppgifter om de faktiska omständigheterna i målet och om de tillämpliga nationella bestämmelserna för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts.

25. Enligt fast rättspraxis presumeras visserligen en begäran om förhandsavgörande som rör unionsrättens tolkning vara relevant.²⁰ I detta avseende ska tilläggas att i förevarande fall den belgiska regeringen kunde komplettera redogörelsen för de relevanta nationella bestämmelserna i sina skriftliga yttranden.

15 Se, bland annat, dom av den 27 juni 2017, *Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania* (C-74/16, EU:C:2017:496, punkt 25) samt dom av den 20 december 2017, *Asociación Profesional Elite Taxi* (C-434/15, EU:C:2017:981, punkt 23).

16 Se vidare om artikel 94 a och b i domstolens rättegångsregler endast dom av den 10 maj 2017, *de Lobkowicz* (C-690/15, EU:C:2017:355, punkt 28) samt dom av den 20 december 2017, *Asociación Profesional Elite Taxi* (C-434/15, EU:C:2017:981, punkt 24).

17 Dom av den 4 maj 2016, *Pillbox 38* (C-477/14, EU:C:2016:324, punkt 26 och där angiven rättspraxis).

18 I synnerhet är det fortfarande oklart om Home Visions löfte att "återbetala hela lånet genom månatliga delbetalningar på 622,41 euro" hänför sig till en specifik finansieringsöverenskommelse eller till ett banklån, såsom exempelvis kreditavtalet av den 22 maj 2012.

19 Den belgiska regeringen hänvisar därvid till artikel 92 i konsumentkreditlagen (nu artikel VII.201 i lagen om ekonomisk rätt).

20 Dom av den 7 september 1999, *Beck och Bergdorf* (C-355/97, EU:C:1999:391, punkt 22), dom av den 23 januari 2018, *F. Hoffmann-La Roche m.fl.* (C-179/16, EU:C:2018:25, punkt 45), dom av den 29 maj 2018, *Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen m.fl.* (C-426/16, EU:C:2018:335, punkt 31) och dom av den 25 juli 2018, *Confédération paysanne m.fl.* (C-528/16, EU:C:2018:583, punkt 73).

26. Faktum kvarstår dock att den bristfälliga redogörelsen för de nationella bestämmelserna och den kortfattade redogörelsen för de faktiska omständigheterna i onödan har begränsat den möjlighet att yttra sig skriftligen som ges medlemsstaterna enligt artikel 23 i stadgan för Europeiska unionens domstol. Härvidlag ska ingen hänsyn tas till i vilken mån de uppgifter som saknas kan kompletteras av parternas eller domstolens egna efterforskningar. Det kan i vart fall konstateras att ofullständiga uppgifter om de faktiska omständigheterna och om den tillämpliga nationella lagstiftningen gör det avsevärt svårare för domstolen att lämna användbara svar på tolkningsfrågorna.

27. Mot denna bakgrund anser jag att begäran om förhandsavgörande sammantaget inte uppfyller kraven i artikel 94 i domstolens rättegångsregler och att den ska avvisas.

VI. Bedömning i sak av tolkningsfrågorna

28. Innan jag i andra hand behandlar de tolkningsfrågor som ställts till domstolen föranleder den belgiska regeringens överväganden om begreppet kombinerade kreditavtal, att prövningen av tolkningsfrågorna, på förslag av denna medlemsstat, ska utvidgas till att omfatta de relevanta bestämmelserna i direktivet.

A. Den belgiska regeringens förslag om att bestämmelserna om kombinerade kreditavtal ska ingå i bedömningen

29. Det framgår av begäran om förhandsavgörande att käranden i målet vid den nationella domstolen har grundat sitt förstahandsyrkande på att lånebeloppet överlämnades före tillhandahållandet av den överenskomna tjänsten, och därmed i strid med kravet på skydd i artikel 19 i konsumentkreditlagen. Denna nationella bestämmelse, som inte återgetts i begäran om förhandsavgörande,²¹ tillämpas på kombinerade kreditavtal och ska särskilt säkerställa att konsumentens skyldigheter enligt kreditavtalet ska börja gälla först den dag då den finansierade varan eller tjänsten levereras. Denna bestämmelse genomför följaktligen kraven i artikel 11 i direktiv 87/102 och numera artikel 15 i direktiv 2008/48.

30. Den hänskjutande domstolen finner dock att kravet på skydd enligt artikel 19 i konsumentkreditlagen inte är tillämpligt. Det finns visserligen ett nära samband mellan avtalet som ingåtts mellan konsumenten och Home Vision och kreditavtalet. Villkoren för tillämpningen av denna bestämmelse är emellertid inte uppfyllda dels eftersom det i kreditavtalet inte anges vilken vara eller tjänst som ska finansieras, dels eftersom kreditgivaren inte betalade kreditbeloppet direkt till säljaren eller tjänsteleverantören.

31. Härvidlag har den belgiska regeringen med rätta anfört att kreditgivarens skyldighet att vid kombinerade kreditavtal ange den finansierade transaktionen i kreditavtalet framgår av artikel 10 e i direktiv 2008/48 och särskilt medför att kravet på skydd enligt artikel 15 i direktiv 2008/48 ska tillämpas.²² Den tolkning som den nationella domstolen underförstått gjort av den skyldighet som anges ovan medför dock att konsumenten berövas detta skydd, eftersom det enligt denna tolkning är

²¹ Se, för ett liknande resonemang, punkt 23. Se, avseende ordalydelsen i denna bestämmelse, punkt 12 ovan.

²² Enligt artikel 15.2 i direktiv 2008/48 kan konsumenten i synnerhet ingripa mot kreditgivaren om han eller hon inte gentemot den andra avtalsparten kunde göra gällande sina rättigheter som följer av det avtal som finansierats på grund av att skyldigheterna i avtalet inte fullgjorts eller fullgjorts bristfälligt.

kreditgivaren som i sista hand har ett utrymme för skönsmässig bedömning vad gäller angivandet av uppgifter om den finansierade transaktionen.²³ Det kan därför åtminstone ifrågasättas huruvida detta tolkningsresultat, med hänsyn till principen om att nationella domstolar ska göra direktivkonforma tolkningar,²⁴ är förenligt med det mål som eftersträvas med direktiv 2008/48.

32. Mot denna bakgrund har den belgiska regeringen föreslagit att domstolen ska uttala sig om kreditgivares skyldighet enligt artikel 10 e i direktiv 2008/48 att ange den transaktion som ska finansieras, för att klargöra skyldighetens räckvidd i ett sådant fall som det som är föremål för det nationella målet.

33. En tolkningsfråga uppstår nämligen på grund av att bestämmelserna i direktiv 2008/48 om så kallade kombinerade kreditavtal kännetecknas av att de innehåller en ömsesidig hänvisning som kan betecknas som olycklig. Medan kombinerade kreditavtal som sådana definieras i artikel 3 n i direktiv 2008/48 som avtal som uttryckligen anger leveransen av en viss vara eller tillhandahållandet av en viss tjänst, föreskriver artikel 10 e att den skyldighet som följer av denna bestämmelse att ange vilken vara eller tjänst (som ska finansieras) (endast) ska gälla vid kombinerade kreditavtal.

34. Det aktuella fallet är emellertid inte särskilt lämpat för att besvara de ovannämnda tolkningssvårigheterna. Domstolen får visserligen själv välja om den vill behandla unionsrättsliga bestämmelser som den nationella domstolen inte angett i sina tolkningsfrågor för att kunna ge den nationella domstolen ett användbart svar.²⁵ I förevarande begäran om förhandsavgörande har den hänskjutande domstolen emellertid slagit fast, att den finner att bestämmelserna om kombinerade kreditavtal inte är relevanta för att avgöra målet. Inom ramen för funktionsfördelningen mellan domstolen och de nationella domstolarna ska detta konstaterande beaktas, eftersom det inte ankommer på domstolen att vid mål om förhandsavgörande ange vilka relevanta nationella bestämmelser som är tillämpliga i det nationella målet.²⁶ Även om domstolen skulle ha tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna för att kunna ge ett användbart svar på tolkningsfrågan, skulle domstolens svar i sådana fall ändå vara hypotetiskt. En utvidgning av begäran om förhandsavgörande till denna fråga, som de andra deltagarna i förfarandet för övrigt inte har yttrat sig över, ska därför inte tillåtas.

B. Fråga 1 a

35. Fråga 1 a avser tolkningen av artikel 5.6 i direktiv 2008/48. Den hänskjutande domstolen vill i huvudsak få klarhet i om syftet med skyldigheten att ge förklaringar innan avtal ingås, det vill säga skyldigheten att ge konsumenter möjlighet att kunna ”ta ställning till huruvida det föreslagna kreditavtalet passar deras behov och ekonomiska situation”, utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken kreditgivare och i förekommande fall kreditförmedlare är skyldiga att, med avseende på kreditavtal som de vanligtvis erbjuder eller förmedlar, undersöka vilken typ av kredit och vilket kreditbelopp som är mest lämpliga med beaktande av konsumentens ekonomiska förutsättningar vid avtalets ingående eller syftet med krediten. Det är därför osäkert om och i vilken utsträckning den skyldighet som föreskrivs i artikel 5.6 i direktiv 2008/48 att förklara vilken förhandsinformation som ska ges enligt artikel 5.1 i direktivet kan utvidgas av nationella bestämmelser så att skyldigheten även omfattar personlig rådgivning från kreditgivaren som ska beakta konsumentens ekonomiska förutsättningar och det konkreta syftet med krediten.

23 Angående rättsläget enligt direktiv 87/102, se exempelvis dom av den 4 oktober 2007, Rampion och Godard (C-429/05, EU:C:2007:575) och särskilt det faktum att det skulle strida mot de relevanta bestämmelserna i direktivet att ”konsumentens rätt att göra påföljder gällande gentemot kreditgivaren ... villkoras av att det preliminära krediterbjudandet ska innehålla uppgift om den vara eller den tjänst som ska finansieras”. (punkt 50).

24 Se, vad gäller direktiv 2008/48, dom av den 27 mars 2014, LCL Le Crédit Lyonnais (C-565/12, EU:C:2014:190, punkt 54). Se även dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 64).

25 Dom av den 26 maj 2016, Kohll och Kohll-Schlesser (C-300/15, EU:C:2016:361, punkt 35 och där angiven rättspraxis).

26 Dom av den 26 juni 2008, Burda (C-284/06, EU:C:2008:365, punkt 39).

36. Frågan ska behandlas nedan på grundval av syftet med den tillämpliga bestämmelsen i direktivet, dess historiska sammanhang, samt ytterligare diskussion om den eftersträlvade harmoniseringen.

1. Syftet med skyldigheten att ge förklaringar enligt artikel 5.6 i direktiv 2008/48

37. Av ordalydelsen i artikel 5.6 i direktiv 2008/48 framgår att det ska ges förklaringar om vilka uppgifter som ska tillhandahållas enligt punkt 1 i denna bestämmelse samt om de föreslagna produkternas huvudsakliga egenskaper, och effekter dessa kan ha, särskilt i händelse av betalningsförsummelse. Sådana förklaringar som ska ges av både kreditgivare och kreditförmedlare, ska göra det möjligt för konsumenter att "ta ställning till huruvida det ... kreditavtalet [som de avser att ingå] passar deras behov och ekonomiska situation".

38. På grundval av denna ordalydelse kan först den bedömningen göras att det i princip ankommer på konsumenterna att ta ställning till vilken typ av avtal som är mest lämpliga med beaktande av deras behov och ekonomiska situation. Domstolen har i detta avseende redan slagit fast att det ankommer på konsumenten att mot bakgrund av de uppgifterna som tillhandahållits avgöra om han eller hon vill vara bunden av de villkor som näringsidkaren utformat i förväg.²⁷ Denna slutsats bekräftas även av att det i artikel 5.1 i direktiv 2008/48 hänvisas till "olika erbjudanden" och konsumentens "välgrunda[de] beslut" om huruvida avtal ska ingås.

39. I det sammanhanget är det dock klart att endast tillhandahållandet av förhandsinformation och förklaringar avseende produkter som är lämpliga med beaktande av konsumentens ekonomiska förutsättningar och det konkreta syftet med krediten kan utgöra meningsfull och användbar konsumentupplysning. Mot denna bakgrund har domstolen i målet *CA Consumer Finance*²⁸ framhållit, att "konsumenterna, även om de får den förhandsinformation som krävs enligt artikel 5.1 i direktivet, innan kreditavtalet tecknas kan behöva ytterligare hjälp att välja vilket kreditavtal som bäst lämpar sig för just deras behov och ekonomiska situation".

40. Den belgiska regeringen har i detta sammanhang med rätta anfört att personlig rådgivning till konsumenter, såsom den som exempelvis föreskrivs i den aktuella nationella bestämmelsen, inte påverkar konsumenternas valfrihet, och i vart fall inte påverkar deras ansvar för att ta hänsyn till sina egna intressen. I synnerhet får konsumenterna själva välja att följa eller inte följa kreditgivarens eller kreditförmedlarens råd. Inget bör hindra dem från att i förekommande fall välja en produkt som erbjuds av en annan leverantör.

41. Den aktuella skyldigheten för kreditgivare enligt artikel 15 första stycket i konsumentkreditlagen kan obestriddligen bidra till att uppnå det mål som eftersträvas med direktiv 2008/48 om att "tillförsäkra alla konsumenter ... ett högt och likvärdigt konsumentskydd som tillvaratar deras intressen".²⁹ En sådan skyldighet säkerställer nämligen att konsumenter kan bestämma sig för vilken typ av kredit och vilket kreditbelopp som är lämpligast med beaktande av deras ekonomiska förutsättningar. Denna bedömning framgår också av domstolens praxis enligt vilken skyldigheten att ge erforderliga förklaringar syftar till att konsumenten ska kunna fatta ett informerat beslut när det gäller en viss typ av kreditavtal.³⁰

42. Det bör dock noteras att direktiv 2008/48, liksom ett antal andra sekundära rättsakter som redan har antagits i syfte att fullständigt genomföra den inre marknaden, såsom exempelvis den äldre bestämmelsen i direktiv 87/102, bygger på tanken att åtgärder som vidtas för att upplysa konsumenter inte uteslutande syftar till att främja konsumentskyddet.

²⁷ Dom av den 21 april 2016, *Radlinger och Radlingerová* (C-377/14, EU:C:2016:283, punkt 64).

²⁸ Dom av den 18 december 2014 (C-449/13, EU:C:2014:2464), punkt 41). Se, för ett liknande skäl, även skäl 27.

²⁹ Skäl 9 i direktiv 2008/48.

³⁰ Dom av den 18 december 2014, *CA Consumer Finance* (C-449/13, EU:C:2014:2464, punkt 42).

43. Direktiv 2008/48 grundar sig bland annat på artikel 95 EG (nu artikel 114 FEUF) jämförd med artikel 251 EG. Det är således uppenbart att syftet med direktiv 2008/48 är att garantera en hög konsumentskyddsnivå och samtidigt en välfungerande inre marknad genom att tillnärma medlemsstaternas lagar på de särskilda områden som omfattas av direktivet. I enlighet med unionslagstiftarens avsikt bör konkurrensen därigenom stärkas så att upplysta konsumenter kan välja mellan olika produkterbudanden.³¹

44. Även om en personlig rådgivning som går utöver den förhandsinformation som ska ges till konsumenten inte förefaller påverka denna målsättning visar dock en jämförelse med andra sekundära rättsakter som syftar till att reglera saluföring av finansiella tjänster att unionslagstiftaren gör åtskillnad mellan, å ena sidan, tillhandahållandet av förhandsinformation och förklaringar av denna information och, å andra sidan, personlig rådgivning. Direktiv 2014/17/EU³² föreskriver också informationsskyldigheter och andra skyldigheter som ska fullgöras innan kreditavtal ingås, men gör striktare åtskillnad mellan de personer som omfattas av dessa skyldigheter.³³ Vidare innehåller det direktivet en skyldighet att ge förklaringar i en separat artikel som motsvarar artikel 5.6 i direktiv 2008/48. Rådgivningstjänster omfattas dock av en separat bestämmelse.³⁴ I en annan bransch finns "investeringsrådgivningen" upptagen som reglerad verksamhet i bestämmelserna om skydd av investerare i det så kallade MiFID II-direktivet.³⁵ Det så kallade IDD-direktivet³⁶ tillämpar en liknande metod på så sätt att rådgivningen³⁷ också betraktas som en reglerad verksamhet som försäkringsförmedlaren bedriver. Detta förefaller rimligt eftersom en skyldighet att ge konsumenter, investerare eller försäkringstagare personlig rådgivning ska vara kopplad till skillnader i rättsställning som de personer som omfattas av denna skyldighet har. Skyldigheten att ge förklaringar enligt artikel 5.6 i direktiv 2008/48 riktar sig på samma sätt till både kreditgivare och kreditförmedlare.

45. Som slutsats i denna del ska det således observeras att en skyldighet att ge personlig rådgivning till konsumenter som den nu aktuella bidrar till att upplysa konsumenter innan avtal ingås, utan att frånta dem möjligheten att välja mellan olika kreditprodukter, så att skyldigheten inte strider mot den huvudsakliga målsättningen med artikel 5.6 i direktiv 2008/48.

2. Det historiska sammanhang i vilket skyldigheten att ge förklaringar enligt artikel 5.6 i direktiv 2008/48 ingår

46. Det historiska sammanhang i vilket artikel 5.6 i direktiv 2008/48 ingår visar sambandet mellan rådgivningsskyldighet och andra krav på förhandsinformation och förklaringar.

31 Se dock den kritiska bedömningen av detta synsätt som gjorts av Micklitz, H.-W., "The Targeted Full Harmonisation Approach: Looking Behind the Curtain", s. 47 (s. 75 och följande sidor), in: Howells G./Schulze, R. (Eds.), *Modernising and Harmonising Consumer Contract Law*, 2009 (i samband med offentliggörandet av kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om konsumenträttigheter, KOM (2008) 614 slutlig).

32 Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/17/EU av den 4 februari 2014 om konsumentkreditavtal som avser bostadsfastighet och om ändring av direktiven 2008/48/EG och 2013/36/EU och förordning (EU) nr 1093/2010 (EUT L 60, 2014, s. 34).

33 Artikel 15 i direktiv 2014/17 ställer bland annat specifika informationskrav på kreditförmedlare och så kallade utsedda representanter.

34 Artikel 22 i direktiv 2014/17. Se i detta hänseende Gourio A./Thebault L. "Adoption de la directive sur le crédit immobilier", *Revue de Droit bancaire et financier* 2014, s. 64 (på s. 65): "En revanche, malgré les velléités d'un État membre, la directive ne prévoit pas d'obligation de conseil. Le conseil constitue au contraire un service distinct de l'octroi de prêt, fourni sur une base contractuelle et susceptible de rémunération."

35 Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EU av den 15 maj 2014 om marknader för finansiella instrument och om ändring av direktiv 2002/92/EG och av direktiv 2011/61/EU (MiFID II) (EUT L 173, 2014, s. 349).

36 Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/97 av den 20 januari 2016 om försäkringsdistribution (omarbetning) (EUT L 26, 2016, s. 19).

37 Enligt artikel 20.1 tredje stycket i IDD-direktivet är en rådgivning "en personlig rekommendation [från försäkringsdistributören till kunden], med en förklaring av varför en viss produkt bäst motsvarar kundens krav och behov".

47. I det första förslaget till direktivet³⁸ föreskrev bland annat artikel 6 under rubriken ”Ömsesidig förhandsinformation och rådgivningsskyldighet” i artikel 6.3 att ”kreditgivaren och i förekommande fall kreditförmedlaren ... ska, när det gäller de kreditavtal de erbjuder eller till vilka de vanligen medverkar, söka efter de kreditformer och kreditbelopp som är lämpligast med hänsyn till konsumentens ekonomiska situation, fördelarna och nackdelarna med den erbjudna produkten och kreditens ändamål”.

48. Först i det ändrade förslaget till direktivet från år 2005³⁹ ströks denna formulering och därmed till sist även kreditgivares eller kreditförmedlares rådgivningsskyldighet som sådan. Den nuvarande versionen av artikel 5.6 i direktiv 2008/48 motsvarar i huvudsak ordalydelsen i den nya versionen av artikel 5.6 i det ändrade förslaget som antogs i stället för artikel 6.3 i det ursprungliga förslaget.

49. Kommissionen motiverade denna ändring enligt följande: ”Rådgivningsskyldighetens innebörd har ändrats. Kommissionen har här frångått de önskemål som uttryckts på vissa håll inom bankväsendet och behållit bestämmelsen om att kreditgivaren inte enbart ska uppfylla kraven på förhandsinformation, utan också ge ytterligare förklaringar så att konsumenten kan fatta ett väl underbyggt beslut. På vissa medlemsstaters och bankväsendets begäran poängteras dock att det alltid i sista hand är konsumenten själv som fattar beslutet att ingå ett kreditavtal. Hänvisningen till rådgivning har därför utformats som en skyldighet att se till att konsumenterna kan ta ställning till fördelarna och nackdelarna med lånet. Medlemsstaterna har dessutom getts mer flexibilitet att anpassa genomförandelagstiftningen till situationen på deras respektive marknader.”⁴⁰

50. Det historiska sammanhang i vilket artikel 5.6 i direktiv 2008/48 ingår visar därför att skyldigheten att ge förklaringar som numera föreskrivs i denna bestämmelse ska betraktas som en anpassning av kreditgivarens eller kreditförmedlarens rådgivningsskyldighet.

51. Det måste därför undersökas vilka slutsatser som ska dras av denna bedömning mot bakgrund av den harmonisering som eftersträvades i direktiv 2008/48.

3. Den eftersträlvade harmoniseringen

52. Domstolen har redan i målet SC Volksbank România,⁴¹ slagit fast att det av artikel 22.1 i direktiv 2008/48, tolkad mot bakgrund av skälen 9 och 10 i direktivet, följer att direktivet i fråga om kreditavtal som omfattas av dess tillämpningsområde syftar till en fullständig harmonisering. Domstolen har även konstaterat att harmoniseringen, såsom framgår av rubriken till nämnda artikel 22, är av tvingande karaktär. Detta ska förstås på så sätt att medlemsstaterna, i frågor som särskilt omfattas av denna harmonisering,⁴² inte får behålla eller införa nationella bestämmelser som avviker från direktivet.

53. I och med att det i det nationella målet är utrett att det omtvistade kreditavtalet omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2008/48 beror därför bedömningen av en skyldighet som den nu aktuella först på i vilken utsträckning den skyldighet som åläggs kreditgivare och kreditförmedlare enligt nationell rätt kan eller inte kan hänföras till ett område som speciellt omfattas av den harmonisering som avses i direktiv 2008/48.

38 Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om harmonisering av medlemsstaternas lagar och andra författningar om konsumentkrediter, KOM (2002) 443 slutlig (EGT C 331E, 2002, s. 200).

39 Ändrat förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om konsumentkreditavtal och om ändring av rådets direktiv 93/13/EEG (framlagt av kommissionen enligt artikel 250.2 i EG-fördraget), KOM (2005) 483 slutlig

40 Ändrat förslag, som det hänvisas till i fotnot 39, motiveringen under 5.4, s. 6 och följande sidor.

41 Dom av den 12 juli 2012 (C-602/10, EU:C:2012:443, punkt 38).

42 Det framgår också av detta uttryck att den fullständiga harmonisering som åsyftas med direktiv 2008/48 ska tolkas som selektiv. Enligt artikel 1 i direktiv 2008/48 ska nämligen endast *vissa* aspekter av medlemsstaternas lagar och andra författningar om kreditavtal för konsumenter harmoniseras. Mer allmänt, se Steennot, R., ”Case Volksbank România: Limits of the full harmonization approach of the Consumer Credit Directive”, *Revue européenne de droit de la consommation* 2013, s. 87 (på s. 93).

54. Härvidlag räcker det att hänvisa till det materiella innehållet i direktiv 2008/48. Av en jämförelse med andra direktiv som också syftar till att fullständigt harmonisera de områden som de omfattar⁴³ kan det nämligen inte göras något uttalande om vilka områden som omfattas av ett visst direktivs harmonisering.⁴⁴ Det beror dock framför allt på det aktuella direktivet i vilken utsträckning medlemsstaterna ges eller inte ges utrymme för skönmässig bedömning – genom att använda alternativ och undantagsregler eller särskilda tillståndsklausuler såsom de som avses i artikel 5.6 andra meningen i direktiv 2008/48 – vad gäller vilka områden som specifikt omfattas av harmoniseringen.⁴⁵ Härvidlag måste även beaktas att ett sådant handlingsutrymme som slutligen beaktar gränserna för unionens lagstiftningsbehörighet enligt artikel 114 FEUF, för med sig en fortsatt fragmentering av lagstiftningen, vilket dock strider mot målsättningen med det berörda direktivet.⁴⁶

55. Denna flexibilitet skiljer sig åt på de olika områden som omfattas av den avsedda harmonisering som följer av det relevanta direktivet. Avgörande är den relevanta bestämmelsen i direktivet.

56. Artikel 5.6 i direktiv 2008/48 avser i sin ordalydelse en ”skyldighet att ge förklaringar” i förhållande till den förhandsinformation som också föreskrivs i denna artikel. Den aktuella nationella bestämmelsen kompletterar skyldigheten att ge förklaringar som föreskrivs i artikel 11 fjärde stycket i konsumentkreditlagen om kreditgivarens skyldighet som genomför artikel 5.6 i direktiv 2008/48 och nästan ordagrant återger rådgivningsskyldigheten i artikel 6.3 i det ursprungliga förslaget till direktivet. Av det historiska sammanhang i vilket artikel 5.6 i direktiv 2008/48 ingår är det klart,⁴⁷ att unionslagstiftaren medvetet inte införde en sådan skyldighet och i stället föreskrev en skyldighet att ge förklaringar. Det är i alla fall uppenbart att den aktuella nationella bestämmelsen tillhör ett område som särskilt omfattas av den avsedda harmoniseringen i direktiv 2008/48.

57. Då återstår frågan huruvida den aktuella nationella lagstiftningen omfattas av förbudet i artikel 22.1 i direktiv 2008/48. Avgörande är i vilken mån den innehåller bestämmelser som avviker från artikel 5.6 i direktiv 2008/48.

58. Den aktuella nationella lagstiftningen föreskriver visserligen en skyldighet för kreditgivaren som går utöver de krav som fastställs i artikel 5.6 första meningen i direktiv 2008/48. Den andra meningen i bestämmelsen ger medlemsstaterna en viss flexibilitet⁴⁸ – samtidigt som den grundläggande principen om fullständig harmonisering bibehålls – på så sätt att det i bestämmelsen uttryckligen anges att medlemsstaterna kan anpassa ”hur, i vilken omfattning och av vem detta bistånd skall ges beroende på vilka omständigheter som råder”.

59. När kreditgivare fullgör de aktuella skyldigheterna enligt artikel 15 första stycket i konsumentkreditlagen ska han eller hon beakta konsumentens ekonomiska förutsättningar och syftet med krediten i enlighet med bestämmelsens ordalydelse. Kreditgivare är följaktligen skyldiga att beakta de särskilda omständigheter som hänför sig till den person som erbjuder kreditavtalet och vilken typ av kredit som erbjuds. Som redan nämnts,⁴⁹ åligger denna skyldighet emellertid såväl kreditgivare som kreditförmedlare, även om omfattningen av den rådgivning som dessa olika

43 Den belgiska regeringen har i synnerhet åberopat Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på den inre marknaden och om ändring av rådets direktiv 84/450/EEG, Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG, 98/27/EG och 2002/65/EG och Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2006/2004 (direktiv om otillbörliga affärsmetoder) (EUT L 149, 2005, s. 22) särskilt dess skäl 11.

44 Det ska därför inte beaktas att exempelvis artikel 3.9 i direktiv 2005/29 låter medlemsstaterna vad gäller finansiella tjänster och fast egendom ”på det område som tillnärmas genom *detta* direktiv ställa mer inskränkande eller mer föreskrivande krav än enligt det här direktivet”. (min kursivering). Se i detta avseende Verdure C., ”La directive 2005/29/CE: base légale et degré d’harmonisation”, *Revue européenne de droit de la consommation* 2013, s. 149 (på s. 162).

45 Steenot, R., på den angivna orten (fotnot 42), s. 90. Se även allmänt: Riehm, T./Schreindorfer, B., ”Das Harmonisierungskonzept der neuen Verbraucher kreditrichtlinie”, *GPR* 2008, s. 244 (på s. 247).

46 Steenot, R., på den angivna orten (fotnot 42), s. 90. Se även Riehm T./Schreindorfer, B., på den angivna orten (fotnot 45), B., s. 247.

47 Se punkt 46 och följande punkter ovan.

48 Se allmänt i detta avseende kommissionens förklaringar om det ändrade förslaget under 5.11 som citeras i fotnot 39, s. 8.

49 Se punkt 44 ovan.

ekonomiska aktörer kan erbjuda nödvändigtvis skiljer sig åt på grund av att de har olika ställning. Den nationella lagstiftarens utformning av denna skyldighet innebär således inte att det görs någon åtskillnad mellan de personer som omfattas av skyldigheten. Detta förefaller emellertid vara ofarligt, eftersom artikel 5.6 andra meningen i direktiv 2008/48 ger medlemsstaterna ett visst handlingsutrymme som de inte är tvungna att utnyttja.

60. Härvidlag ska också påpekas att medlemsstaterna enligt skäl 26 ”bör vidta lämpliga åtgärder för att främja ansvarsfulla metoder under kreditförbindelsens alla skeden med beaktande av de särskilda förhållanden som råder på deras kreditmarknad”.⁵⁰ Den aktuella skyldigheten för kreditgivare enligt artikel 15 första stycket i konsumentkreditlagen utgör utan tvekan en sådan åtgärd som främjar ansvarsfulla metoder under kreditförbindelsens alla skeden.

61. Mot bakgrund härav kommer jag fram till slutsatsen att artikel 5.6 i direktiv 2008/48 inte utgör hinder för en nationell bestämmelse, som den som avses i artikel 15 första stycket i konsumentkreditlagen, enligt vilken kreditgivare och kreditförmedlare är skyldiga att, med avseende på kreditavtal som de vanligtvis erbjuder eller förmedlar, undersöka vilken typ av kredit och vilket kreditbelopp som är mest lämpliga med beaktande av konsumentens ekonomiska förutsättningar vid avtalets ingående och syftet med krediten.

C. Fråga 1 b

62. Den hänskjutande domstolen vill med sin andra delfråga i huvudsak få klarhet i huruvida den bedömning som framgår av artikel 5.6 i direktiv 2008/48, enligt vilken det ankommer på konsumenter att avgöra vilket avtal som bäst lämpar sig för just deras behov och ekonomiska situation, utgör hinder för en nationell bestämmelse såsom artikel 15 andra stycket i den belgiska konsumentkreditlagen enligt vilken kreditgivare ska avstå från att ingå avtal, när han eller hon på grundval av de uppgifter den förfogar över eller bör förfoga över hyser rimligt tvivel om konsumentens framtida betalningsförmåga.

63. Det är dock nödvändigt att först klargöra hur denna fråga förhåller sig till den obligatoriska bedömningen av konsumentens kreditvärdighet som avses i artikel 8 i direktiv 2008/48.

1. Föremålet för frågan

64. Fråga 1 b avser uteslutande artikel 5.6 i direktiv 2008/48. Det bör dock påpekas att denna bestämmelse med hänsyn till dess lydelse och det regelverk som bestämmelsen ingår i⁵¹ avser skyldigheter före avtals ingående. Dess tillämpningsområde omfattar exempelvis inte frågor om ingående av avtal, såsom den aktuella frågan om hänsyn i förekommande fall ska tas till eventuella uppgifter om konsumentens framtida betalningsförmåga vid avtalets ingående, såsom den uppenbarligen föreskrivs i artikel 15 andra stycket i konsumentkreditlagen.

65. Utan hinder av ovanstående ankommer det på domstolen att ge den nationella domstolen ett användbart svar som gör det möjligt för den domstolen att avgöra målet. I detta syfte kan domstolen behöva omformulera de frågor som hänskjutits. Domstolen kan dessutom behöva ta hänsyn till unionsbestämmelser som den nationella domstolen inte har hänvisat till i sin fråga.⁵²

⁵⁰ I artikel 9 i det ursprungliga förslaget till direktivet föreskrevs en särskild skyldighet till ansvarsfull utlåning. Bestämmelsen återges dock inte i det ändrade förslaget – numera direktiv 2008/48.

⁵¹ Av rubriken till artikel 5 i direktiv 2008/48 framgår redan att bestämmelsen avser förhandsinformation.

⁵² Se senast dom av den 7 augusti 2018, Smith (C-122/17, EU:C:2018:631, punkt 34). Se även, bland annat, dom av den 22 juni 2017, E.ON Biofor Sverige (C-549/15, EU:C:2017:490, punkt 72).

66. Den belgiska regeringen och kommissionen har i sina skriftliga yttranden hänvisat till artikel 8.1 i direktiv 2008/48 och den däri föreskrivna skyldigheten att bedöma konsumentens kreditvärdighet innan avtal ingås. Om och i vilken omfattning denna skyldighet som ska fullgöras innan avtal ingås kan inverka på avtalets ingående ska därför prövas mot bakgrund av denna bestämmelse i direktivet.

2. Det systematiska ställningstagandet och föremålet och syftet med den obligatoriska bedömningen av konsumentens kreditvärdighet

67. Som den belgiska regeringen och kommissionen har anförat, syftar kreditgivarens skyldighet att innan kreditavtal ingås bedöma konsumentens kreditvärdighet till att göra kreditgivarna ansvariga och till att undvika att konsumenter som inte är kreditvärda beviljas krediter.⁵³

68. Artikel 8.1 i direktiv 2008/48 innehåller emellertid inte någon uttrycklig bestämmelse om hur kreditgivaren ska agera, när det väcks, eller åtminstone borde ha väckts, rimligt tvivel i samband med bedömningen av konsumentens kreditvärdighet såvitt avser dennes framtida förmåga att långsiktigt fullgöra sina skyldigheter enligt det föreslagna kreditavtalet

69. Domstolen har redan slagit fast att det enligt artikel 23 i direktiv 2008/48 ankommer på medlemsstaterna att fastställa de sanktioner som ska tillämpas vid överträdelse av de nationella bestämmelser om kontroll av konsumentens kreditvärdighet innan avtal ingås enligt artikel 8 i direktivet.⁵⁴ Enligt artikel 23 andra meningen i direktiv 2008/48 ska de sanktioner som föreskrivs vara effektiva, proportionerliga och avskräckande. Den aktuella skyldigheten för kreditgivare att avstå från att ingå avtal när det föreligger rimligt tvivel om konsumentens framtida betalningsförmåga utgör dock inte en sådan sanktion. Den aktuella nationella bestämmelsen har snarare en koppling till skyldigheten att bedöma konsumentens kreditvärdighet i enlighet med artikel 8.1 i direktiv 2008/48.

70. Det eftersträvade målet med direktiv 2008/48 att uppnå fullständig harmonisering utgör, enligt min mening, inte hinder för en sådan skyldighet för kreditgivare, eftersom skyldigheten inte hänför sig till de områden som speciellt omfattas av harmoniseringen.

71. Mina anmärkningar avseende fråga 1 a har redan visat att en exakt avgränsning mellan de områden som speciellt omfattas av harmoniseringen och andra specifika områden för vilka medlemsstaterna har behållit sin lagstiftningsbehörighet är långt ifrån problemfri. När det gäller den aktuella skyldigheten för kreditgivare ska det i alla fall påpekas att direktiv 2008/48 inte innehåller sammanhängande regler om exempelvis hur avtal ska utformas. På detta område ska den nationella lagstiftningen tillämpas.

72. Det är därför tydligt att förebilden som ligger till grund för direktiv 2008/48 är en myndig och välinformerad konsument som kan välja att ingå ett avtalsförhållande eller ej på grundval av de uppgifter, i förekommande fall, kompletterade med lämpliga förklaringar, som han eller hon erhållit.⁵⁵ Avtalsförhållandet, som ett uttryck för avtalsfrihet, påverkar inte en kreditgivares tilldelade befogenhet att i förekommande fall – exempelvis vid tillämpningen av sin utlåningspolitik – avstå från att ingå ett kreditavtal.

73. En kreditansökan ska avslås enligt exempelvis artikel 9.2 – jämförd med skäl 29 – i direktiv 2008/48 på grund av att denna bestämmelse åligger kreditgivare en specifik informationsskyldighet i en sådan situation. Direktiv 2008/48 innehåller inga ytterligare krav avseende ett sådant avslag på kreditansökan.

⁵³ Dom av den 18 december 2014, CA Consumer Finance (C-449/13, EU:C:2014:2464, punkt 35). Se även dom av den 27 mars 2014, LCL Le Crédit Lyonnais (C-565/12, EU:C:2014:190, punkt 43).

⁵⁴ Dom av den 27 mars 2014, LCL Le Crédit Lyonnais (C-565/12, EU:C:2014:190, punkt 43).

⁵⁵ Se ovan punkt 38 och följande punkter.

74. I detta sammanhang är den uppfattning som Belfius Banque framfört att det, i samband med den obligatoriska bedömning som avses i artikel 8.1 i direktiv 2008/48, räcker att kreditvärdigheten bedöms vara negativ för att konsumenten i enlighet med artikel 5.6 i direktiv 2008/48 ska avrådas från att ta upp ett lån, föga övertygande. Bestämmelserna i direktivet ska visserligen till stor del säkerställa att konsumenter ska kunna fatta ett ”välgrundat beslut” när de ingår avtal.⁵⁶ I just artikel 9 i direktiv 2008/48 förtydligas dock att konsumentens kreditansökan kan avslås ”på grundval av en sökning i en databas” som gjordes ”för att bedöma konsumentens kreditvärdighet”.

75. Det ska således slutligen utredas huruvida det på grundval av bestämmelser i nationell lagstiftning under vissa omständigheter kan *krävas* att kreditgivaren avslår kreditansökan eller i vart fall avstår från att ingå avtal.

76. Kreditgivarens skyldighet att avstå från att ingå avtal när rimligt tvivel väcks om konsumentens framtida betalningsförmåga, såsom exempelvis föreskrivs i artikel 15 andra stycket i konsumentkreditlagen, överensstämmer med målsättningen med artikel 8.1 i direktiv 2008/48 att se till att konsumenter åtnjuter ett effektivt skydd mot ansvarslost beviljande av krediter som överstiger deras betalningsförmåga och kan leda till att de inte kan fullgöra sin betalningsskyldighet.

77. Kommissionen hänvisar med goda skäl till att skyldigheten enligt artikel 8.1 i direktiv 2008/48 skulle förlora sitt innehåll om kreditgivare fritt skulle kunna välja att ingå avtal även vid en negativ bedömning. Enligt min mening ska det även tas hänsyn till överensstämmelsen mellan konsumentskydds- och tillsynsbestämmelser. Kreditgivarens lämpliga hantering av kreditrisker är nämligen en hörnsten för tillsynen.⁵⁷ En ansvarsfull utlåning spelar därvid en avgörande roll.

78. Denna analys stöds av en jämförelse med motsvarande krav som gäller för konsumentkreditavtal som avser bostadsfastighet enligt direktiv 2014/17.⁵⁸ Artikel 18.5 a i direktivet ställer krav på medlemsstaterna att särskilt tillse att ”kreditgivaren ... endast [ska] tillhandahålla konsumenten krediten om resultatet av kreditprövningen tyder på att de skuldförbindelser som följer av kreditavtalet kommer att kunna återbetalas på det sätt som krävs enligt det avtalet”.

79. Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att domstolen ska besvara fråga 1 b så, att varken artikel 5.6 eller artikel 8.1 i direktiv 2008/48 utgör hinder för en nationell bestämmelse som den här aktuella, enligt vilken kreditgivaren endast får ingå kreditavtal för det fall att denne, med beaktande av de uppgifter kreditgivaren förfogar över eller bör förfoga över, rimligen kan anse att konsumenten kommer att kunna fullgöra de skyldigheter som följer av kreditavtalet.

D. Fråga 2

80. För det fall den första frågan ska besvaras nekande ska domstolen svara på den andra frågan, som inte avser någon särskild bestämmelse och enligt vilken det ska klargöras i vilken utsträckning direktiv 2008/48 ska tolkas så, att det alltid ankommer på kreditgivaren och kreditförmedlaren, i stället för konsumenten, att bedöma huruvida det är lämpligt att ingå ett eventuellt kreditavtal.

⁵⁶ Se exempelvis början av skäl 19.

⁵⁷ Se bland annat de ”grundläggande principer för effektiv banktillsyn” som utarbetats av Baselkommittén för banktillsyn, i synnerhet princip 17 om kreditrisk. Tillgängligt på <https://www.bis.org/publ/bcbs230.htm> (senaste uppdatering: 13.12.2018). Skäl 26 i direktiv 2008/48 hänvisar också till denna aspekt: ”Utan att det påverkar tillämpningen av bestämmelserna om kreditrisk i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/48/EG av den 14 juni 2006 om rätten att starta och driva verksamhet i kreditinstitut ... bör det åligga kreditgivarna att individuellt kontrollera konsumentens kreditvärdighet.”

⁵⁸ Direktiv 2014/17 antogs till följd av den globala finanskrisen, inte minst till följd av de systemiska risker som delvis uppstod på grund av ansvarslös utlåning. Se i detta avseende exempelvis Partsch, P.-E., *Droit bancaire et financier européen*, volym 1, andra upplagan, punkt 1237.

81. Det är inte nödvändigt att pröva huruvida frågan är relevant för att avgöra målet, eftersom svaret på denna fråga redan följer av mina överväganden avseende de båda delarna av den första tolkningsfrågan. Det framgår av dessa överväganden att direktiv 2008/48 inte får tolkas så, att det alltid ankommer på kreditgivaren och kreditförmedlaren, i stället för konsumenten, att bedöma huruvida det är lämpligt att ingå ett eventuellt kreditavtal.

82. Av prövningen av den första delfrågan framgår att artikel 5.6 i direktiv 2008/48 inte utgör hinder för en nationell lagstiftning som föreskriver att kreditgivare och kreditförmedlare är skyldiga att undersöka vilken typ av kredit och vilket kreditbelopp som är mest lämpliga med beaktande av konsumentens ekonomiska förutsättningar vid avtalets ingående och syftet med krediten. Vid tillämpningen av den aktuella bestämmelsen ska vederbörlig hänsyn tas till målsättningen med artikel 5.6 i direktiv 2008/48, nämligen att säkerställa att konsumenter ska kunna fatta ett ”välgrundat beslut” när de ingår avtal, utan att därvid gå utöver gränserna för befogenheten att företa en skönsmässig bedömning som avses i bestämmelsens andra mening.

83. Vidare framgår av prövningen av den andra delfrågan att varken 5.6 eller artikel 8.1 i direktiv 2008/48 utgör hinder för en nationell bestämmelse som ålägger kreditgivare att avstå från att ingå avtal om konsumentens kreditvärdighet bedöms vara negativ. En sådan skyldighet som begränsar sig till ett särskilt fall kan i vart fall inte likställas med en allmän skyldighet för kreditgivaren att, i stället för konsumenten, systematiskt bedöma huruvida det är lämpligt att ingå avtal.

84. Det är därför inte nödvändigt att behandla den andra frågan.

VII. Förslag till avgörande

85. Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att domstolen ska avvisa begäran om förhandsavgörande som framställts av Justice de Paix du canton de Visé (Belgien).

86. För det fall att domstolen inte skulle följa mitt förslag, föreslår jag i andra hand att den första frågan ska besvaras enligt följande:

1. Artikel 5.6 i direktiv 2008/48 utgör inte hinder för en nationell bestämmelse, såsom artikel 15 första stycket i den belgiska konsumentkreditlagen, enligt vilken kreditgivare och kreditförmedlare är skyldiga att, med avseende på kreditavtal som de vanligtvis erbjuder eller förmedlar, undersöka vilken typ av kredit och vilket kreditbelopp som är mest lämpliga med beaktande av konsumentens ekonomiska förutsättningar vid avtalets ingående och syftet med krediten.
2. Varken artikel 5.6 eller artikel 8.1 i direktiv 2008/48 utgör hinder för en nationell bestämmelse, såsom artikel 15 andra stycket i den belgiska konsumentkreditlagen, enligt vilken kreditgivaren endast får ingå kreditavtal för det fall att denne, med beaktande av de uppgifter kreditgivaren förfogar över eller bör förfoga över, rimligen kan anse att konsumenten kommer kunna fullgöra de skyldigheter som följer av kreditavtalet.